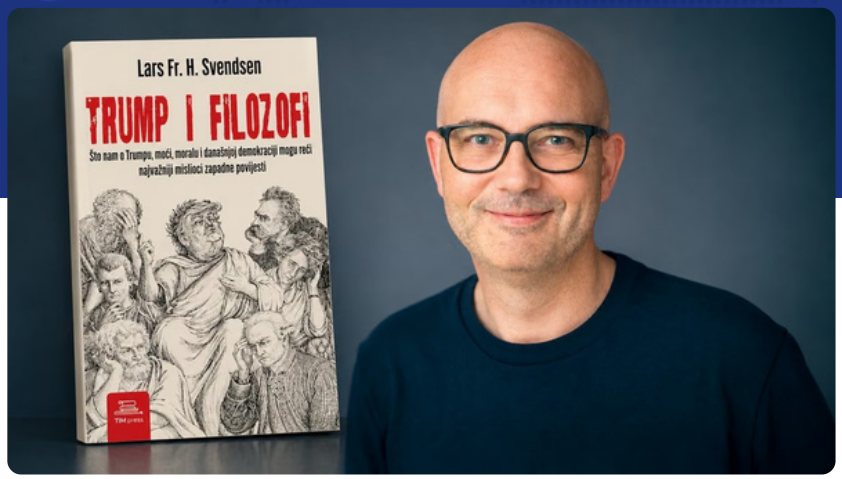
NORVEŠKI FILOZOF

Norveški filozof za N1: U MAGA pokretu patnja drugih postaje politički resurs

Nikola Vučić | 18. nov. 2026. 12:37 | VIJESTI | 0

CF-Wesenberg/kolonihaven.no

Šta bi neki od najvećih filozofa u povijesti mislili o Donaldu Trumpu? U svojoj novoj knjizi Trump i filozofi (2026.) norveški filozof Lars Svendsen razmatra to pitanje kroz ideje četrdeset mislilaca, od svetog Augustina do Machiavellija i drugih. Njihovi pogledi na politiku, moral i ljudsku prirodu značajno se razlikuju, ali Svendsen zaključuje da Trump izrazito zaostaje za njihovim idealima političkog vodstva. No šta nam to govori o samoj demokraciji i milionima ljudi koji ga i dalje podržavaju?

U razgovoru za N1 Svendsen tvrdi da Trumpov uspjeh pokazuje i koliko smo se naviknuli na politički spektakl, nevjerojatne tvrdnje i laži.

U ovom razgovoru govorimo i o tome zašto okrutnost može postati politički privlačna, zašto ljudi ponekad podržavaju vođe čije ih politike dovode u lošiji položaj te jesmo li postali previše spremni opravdavati moralne propuste političara s kojima se slažemo. Svendsen uvodi svoj pojam „sadokonzervativizma" i razmatra opasnosti pretjerane uvjerenosti u vlastitu dobrotu. Razgovor završavamo pitanjem nade. Ako smo se toliko naviknuli na svijet kakav jest da teško možemo zamisliti nešto drugačije, kako još možemo vjerovati da je stvarna promjena moguća?

N1: Zanimljivo je da u Vašoj knjizi četrdeset filozofa, koji se nisu slagali oko temeljnih pitanja politike, morala i ljudske prirode, ipak dolaze do istog zaključka o Donaldu Trumpu. A milioni ljudi povjerili su mu političku moć. Šta nam taj raskorak govori o odnosu razuma i demokracije? Jesmo li možda previše vjerovali da sloboda izbora u demokraciji podrazumijeva i to da će ljudi donositi racionalne odluke?

Do istog zaključka dolaze samo u vrlo širokom smislu: Trump je daleko od idealnog političkog vođe, ali do toga dolaze iz sasvim različitih razloga, od prigovora svetog Augustina zbog izopačenog oblika ljubavi do Machiavellijevih prigovora lošem političkom umijeću.

Pretpostavljam da bi svaki političar zaostajao za idealiziranim slikama vođe koje ti filozofi prikazuju, ali upadljivo je koliko Trump za njima zaostaje. On je utjelovljenje svega onoga što politički vođa ne bi trebao biti. Šta se tiče razuma i demokracije, možda smo od demokracije očekivali previše ako smo pretpostavljali da će ona nepogrešivo ili pouzdano donositi najracionalnije odluke. Njezino je najjače opravdanje u tome šta ljudi trebaju imati pravo glasa o načinu na koji se njima upravlja, čak i kada to pravo nerazumno koriste.

Američki predsjednik Donald Trump. Norveški filozof Lars Svendsen u razgovoru za N1 ocjenjuje da je Trump „utjelovljenje svega onoga što politički vođa ne bi trebao biti“ te upozorava na nazadovanje demokracije, normalizaciju političkih laži i privlačnost okrutnosti u
savremenoj politici. | *REUTERS / Eric Lee*

Njihovo pravo na političko učešće ne može ovisiti o tome dolaze li do zaključaka koje ja, ili četrdeset drugih filozofa, smatramo razumnima.Međutim, dozvolili smo da se velik dio političkog života pretvori u zabavu, nagrađivali smo ljude koji iznose najnevjerojatnije tvrdnje i naviknuli se na laži. Trumpov uspjeh dijelom vidim kao pokazatelj koliko smo dozvolili da demokracija nazaduje. Svakako bih branio pravo ljudi da glasaju za Trumpa, a istovremeno tvrdio da su napravili ozbiljnu pogrešku. Njihov izbor ne daje mu nikakvo pravo da im pokopa slobodu da sljedeći put izaberu drugačije.

"Demokracija mora imati granice koje ni izborna većina ne smije prijeći"

N1: Nedavni izbori za Kongres u SAD-u daju određenu nadu da američka demokracija još ima sposobnost ispraviti svoj smjer. Ali želim otvoriti šire povijesno pitanje, nezavisno o američkim izborima. Hitlerov uspon na vlast podsjeća nas da demokratske institucije mogu pridonijeti i vlastitom uništenju. Branite pravo ljudi čak i na ozbiljne političke pogreške. Ali šta se događa kada demokratski izbor uništi samu mogućnost da se ta pogreška ispravi? Pokazuje li povijest da moraju postojati granice onoga što demokracija može dozvoliti u ime slobode?

Da, granice moraju postojati. Kada branim pravo ljudi na političke pogreške, polazim od pretpostavke da će zadržati mogućnost da ih isprave. Većina nema pravo ostatku stanovništva, ni budućim biračima, oduzeti političku slobodu. Zato moraju postojati zakonska ograničenja onoga što ljudi na vlasti smiju činiti. Ta ograničenja jednako važe za predsjednika i parlamentarnu većinu. Činjenica da iza vas na izborima stoji većina ne daje vam pravo zatvarati političke protivnike ili uskraćivati prava manjini. Vladavina prava tim ograničenjima daje stvarnu snagu. Potrebni su nezavisni sudovi pred kojima građani mogu osporavati postupke vlasti.

Bilo bi neodgovorno dozvoliti da naša sloboda potpuno ovisi o dobroj volji onoga ko pobijedi na izborima. Potrebne su nam institucije koje mogu odoljeti vođama koji žele iskoristiti priliku da povećaju vlastitu moć. Iako ljudi imaju pravo na ozbiljne političke pogreške, stranka ili osoba koju izaberu mora ostati podložna zakonu. Birači mogu požaliti zbog svojeg izbora, kao šta se čini da su mnogi Amerikanci već učinili, i tada moraju imati mogućnost ispraviti pogrešku.

N1: Vaš odgovor podsjeća me na to koliko smo zaokupljeni sprečavanjem zloupotrebe političke moći. I to s dobrim razlogom. Ali jesmo li pritom snizili svoja moralna očekivanja od političara? Smatra li se danas gotovo naivnim očekivati poštenje, pristojnost ili čak suosjećanje od onih koji obnašaju javne dužnosti?

Mislim da se trebamo oduprijeti iskušenju cinizma. Cinizam vas, naravno, oslobađa napora da razlikujete političare koji se barem trude ponašati pristojno od onih koji to ne čine. Moj argument o institucijama polazi od toga da ne možemo uvijek računati na dobre vođe, ali ipak trebamo očekivati da se ponašaju moralno pristojno. Dio problema leži u našoj spremnosti da opravdavamo loše ponašanje nekoga čije politike podržavamo. Moramo zahtijevati primjereno ponašanje i od političara za koje želimo da uspiju. U protivnom su i naši moralni standardi jednako niski.

N1: Razumijem upozorenje protiv cinizma i mislim da ste u pravu kada kažete da od politike trebamo očekivati više. Ipak, pitam se nosi li pretjerana sigurnost u vlastita moralna uvjerenja ponekad i svoje opasnosti. U knjizi Filozofija zla govorite o ljudima koji čine zlo u ime dobra. Ako ljudi mogu toliko pogriješiti u procjeni onoga što je ispravno, koliko sigurni uopće možemo biti u vlastite moralne prosudbe? I treba li moral objektivan temelj kako ne bi postao tek pitanje osobnih ili političkih sklonosti?

Počeo sam pisati knjigu o samokritici. Polazim od ulomka iz *Govora na gori* o tome kako vidimo trun u oku svog brata, a ne primjećujemo brvno u vlastitom oku. Uvjerenost u vlastitu dobrotu može vas učiniti izuzetno nespremnima da preispitate ono što radite. Sigurni ste da su vam namjere dobre i dopuštate da to razriješi pitanja koja zaslužuju mnogo pažljivije razmatranje. Koliko opravdano možemo biti sigurni ovisi o tome što prosuđujemo. Ne vidim razloga da ozbiljno sumnjam u to da je pogrešno mučiti nekoga radi zabave. Znatno više sumnjam o tome što čini pravednu raspodjelu dobara u određenom društvu.

Priznati da možemo pogriješiti nipošto ne znači da svako moralno pitanje moramo smatrati jednako neizvjesnim.Ne mislim da postoji neosporna, neutralna polazna točka iz koje se mogu izvesti sve vrijednosti. Ali isto važi i za znanje općenito. Kada istražujete je li neko uvjerenje opravdano, nužno se oslanjate na druga uvjerenja.

> Ne možete sve istovremeno dovesti u pitanje jer tada ne biste imali ništa čime biste bilo šta preispitali. Nepostojanje takve polazne točke ne znači da je istina samo pitanje sklonosti. Niti znači da je moralna prosudba opravdana samo zato što je vaša. Svoje vrijednosti možete preispitivati jednako kao i uvjerenja o činjenicama. Možete ih kritizirati, mijenjati, braniti ili napustiti. Pritom se oslanjate na druga uvjerenja i vrijednosti koje već imate, a i one mogu doći u pitanje kako stječete nova iskustva.

Mogli biste, naprimjer, otkriti da je neku praksu koju ste oduvijek prihvaćali teško pomiriti s važnošću koju pridajete jednakom postupanju prema ljudima. Ne postoji položaj izvan vašeg vlastitog razumijevanja s kojeg biste mogli provesti takvo preispitivanje. Morate poći od onoga u šta vjerujete i pokušati to bolje razumjeti, uključujući i ono što je postalo teško braniti. Čini mi se da je to razuman zahtjev koji trebamo postaviti sebi, iako je često neugodan.

N1: Vjerujete li da moralne istine postoje neovisno o tome što mi o njima mislimo?

Da, premda bih pojasnio što ovdje znači „neovisno". Možemo griješiti u svojim prosudbama o tome što je dobro ili pravedno, a sama suglasnost među ljudima ne može nešto učiniti ispravnim. Ropstvo je bilo pogrešno čak i onda kada je u prošlosti bilo široko prihvaćeno. Njegova moralna pogrešnost proizlazi iz činjenice da su ljudi bili lišeni slobode i da se s njihovim životima postupalo kao s nečijim vlasništvom. Smatram da su moralne istine utemeljene u ljudskom životu, u onome što nam može nanijeti štetu i onome što nam omogućuje da živimo dobro. Naše moralne prosudbe mogu se dovoditi u pitanje, a razlozi na kojima ih temeljimo mogu biti bolji ili lošiji te nas mogu potaknuti da promijenimo mišljenje.

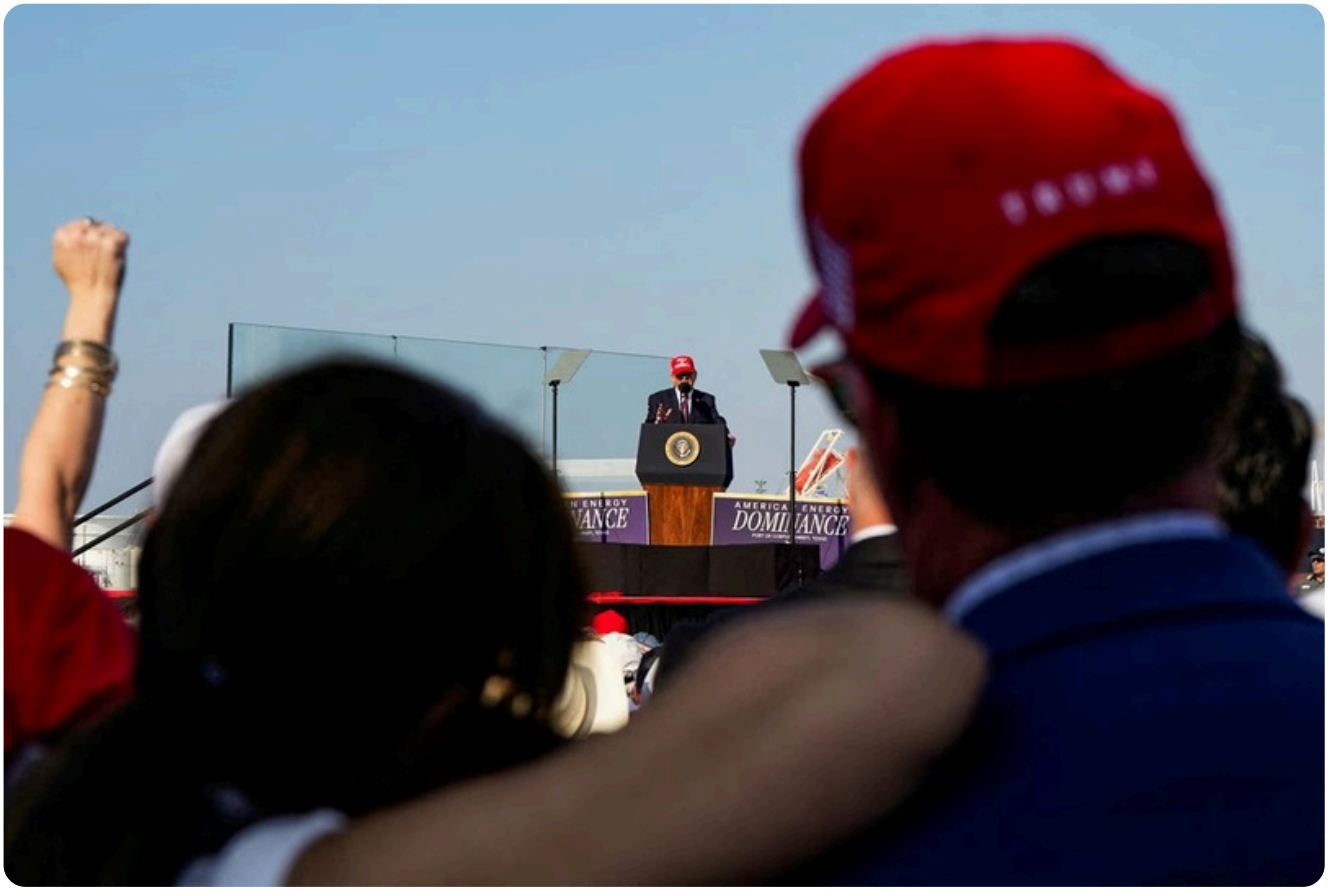
N1: Ali zašto ih to čini objektivno istinitima?

Pod 'objektivno istinitim' podrazumijevam to da možemo biti u zabludi, koliko god čvrsto u nešto vjerovali i koliko god se ljudi s nama slagalo. To ne zahtijeva pogled na svijet izvan svih ljudskih perspektiva. Takav pogled teško bismo uopće mogli pojmiti. O stvarima prosuđujemo koristeći se pojmovima koje smo usvojili, a možemo uvidjeti i da su neki od tih pojmova neprimjereni ili da smo ih pogrešno primijenili. Uzmimo prosudbu da je netko bio okrutan. Da bismo donijeli takvu prosudbu, moramo nešto razumjeti o patnji i ljudskim odnosima. Možda ćemo morati saznati više o tome što se dogodilo, a možda ćemo svoju prosudbu morati i preispitati. No njezina istinitost ovisi o tome kako se postupalo s tom osobom. Sama činjenica da je nazivamo vrijednosnom prosudbom ne daje nam razloga da je smatramo tek subjektivnom. Objektivnost zahtijeva da možemo obrazložiti svoje prosudbe, uz priznanje da se čak i naši najbolji razlozi mogu pokazati nedostatnima.

Okrutnost kao politički užitak

N1: Dopustite da se vratim na nešto što ste ranije spomenuli: okrutnost. Što se događa kada ljudi prepoznaju okrutnost kao takvu, ali je ipak smatraju privlačnom, možda joj se čak i dive kod svojih političkih vođa? Kako to objašnjavate?

O tome sam pisao u vezi s pokretom MAGA, za koji vjerujem da predstavlja oblik onoga što nazivam „sadokonzervativizmom", pojmom nadahnutim „sadopopulizmom" Timothyja Snydera. Riječ je o politici u kojoj centralno mjesto zauzima zadovoljstvo zbog nanošenja boli. Patnja postaje politički resurs, stvara osjećaj zajedništva i usmjerava frustraciju prema onima koji se doživljavaju kao neprijatelji. Birači mogu čak prihvatiti vlastite gubitke sve dok mogu uživati u porazu drugih.

REUTERS/Elizabeth Frantz/File Photo / Elizabeth Frantz

To je blisko onome šta je Nietzsche nazivao ressentimentom: želji za osvetom ukorijenjenoj u osjećajima gubitka i manje vrijednosti, koja se pretvara u moral mržnje i prezira. Kroz sve se to provlači zadovoljstvo tuđom nesrećom koje se čini opravdanim jer se navodno temelji na pravdi. U slučaju pokreta MAGA, kolektivni osjećaj zakinutosti pretvara se u politiku koja pronalazi zadovoljstvo u tuđoj boli, pokopavajući norme čovječnosti o kojima demokracija ovisi.

N1: Ovaj opis *sadokonzervativizma* na neki način podsjeća na argument da ideologiju ne održavaju samo uvjerenja nego i neka vrsta užitka. Može li nam to pomoći objasniti zašto ljudi ostaju lojalni političkim pokretima i onda kada im ti pokreti pogoršavaju život?

Mislim da u tome ima nečega. Ljudi imaju interese koji nadilaze njihovo materijalno blagostanje i mogu biti spremni pretrpjeti gubitak samo da vide kako neko prema kome osjećaju ogorčenost gubi status ili moć. Naravno, ljudi mogu podržavati neki cilj iz vrlo različitih razloga. Neki očekuju da će im se životne okolnosti poboljšati. Drugima je posebno stalo do određene politike ili smatraju da je opozicija gora. Nemamo mnogo razloga misliti da se iza svakog glasa krije potajni užitak u okrutnosti. Ali taj užitak ipak pomaže objasniti zašto neki pristalica može vrlo dobro znati da mu je sada gore.

Nada u drugačiji svijet

N1: Mnogo toga ovdje posvetili smo mračnijim stranama politike i ljudske prirode. Postoje ozbiljni razlozi za pesimizam kada je riječ o smjeru u kojem se svijet kreće, a čak ni povremeni znakovi napretka ne daju nam mnogo razloga za zanesenost optimizmom. Ipak, napisali ste i *Filozofiju nade*, pa dopustite kratko i o ovome: kada je nada razuman odgovor na stvarnost, a kada ona postaje način da od te stvarnosti pobjegnemo?

Ja sam umjereni optimist. Mislim da imamo određenu sposobnost učiti iz vlastitih pogrešaka i poboljšavati institucije u kojima živimo. To nam daje razloga vjerovati da to možemo ponovno učiniti.

> Ono što nazivam realizmom nade počinje time da situaciju sagledamo što je moguće trezvenije i zapitamo se šta još možemo promijeniti. Pretpostavimo da želite reformirati način imenovanja sudaca jer vlada ima previše diskrecijskih ovlasti. Možda u parlamentu postoji vrlo mala podrška takvoj reformi. Morate iznijeti svoje argumente i vidjeti ko će ih saslušati. A zatim se nadati da će neki od njih možda promijeniti mišljenje. Ako dovoljno ljudi uloži takav trud, reforma koja se danas čini malo vjerojatnom može dobiti veće izglede za uspjeh.

Nada postaje način izbjegavanja stvarnosti kada počnete uvjeravati sebe da će takva reforma prije ili kasnije biti usvojena jednostavno zato što bi tako trebalo biti. Mislim da upravo tako često ostvarujemo napredak: stječemo jasniju predstavu o tome šta možemo učiniti, a zatim to i činimo. Možete dati sve od sebe, a onda se nadati. Bez nade neće biti ni truda. Ali nada, već po samoj svojoj definiciji, nikada ne dolazi s jamstvom uspjeha.

N1: Vaš realizam nade počinje trezvenim pogledom na stvarnost. No, gdje je tu snaga imaginacije? Neke od najvažnijih promjena u povijesti započele su idejama koje su se tada činile nerealnima. Kako ostati realističan, a ne dozvoliti da nam shvatanje mogućega postane preusko?

Naše shvatanje mogućega može biti preusko. Možda smo se toliko naviknuli na određeni poredak da više ne uspijevamo zamisliti kako bi stvari mogle izgledati drugačije. Ili današnji nedostatak podrške nekoj ideji uzimamo kao dokaz da ona nikada neće dobiti podršku. To šta je nešto teško ne znači da je nemoguće.Razlikujem nadu od puke želje. Mogu poželjeti da lebdim i plutam po svom uredu dok čitam filozofiju, ali ne mogu se nadati da ću to učiniti jer znam da me gravitacija u tome sprečava.

Da bih se nečemu nadao, moram to smatrati stvarnom mogućnošću, ali to uključuje i poduhvate s malim izgledima za uspjeh. Neka reforma može imati vrlo male izglede za uspjeh, a ipak biti vrijedna truda. Politički otpor moguće je prevladati na načine na koje gravitaciju nije. Ljude je moguće uvjeriti, a okolnosti se mogu promijeniti. Dio posla sastoji se u zamišljanju kako bi se to moglo dogoditi.

Naša početna procjena mogućega može se promijeniti upravo kroz nastojanje da to ostvarimo. Neko ko se nada reformi pristupit će joj drugačije od nekoga ko samo želi da se ona dogodi. Počinjete razmišljati kome se obratiti, na koje prigovore trebate odgovoriti i šta možete učiniti da prijedlog bude uvjerljiviji. Ako učinim ovo, možda će ono postati moguće. Sanjarenje vam dopušta da preskočite sve te poteškoće. Možete zamisliti ishod bez razmišljanja o tome kako do njega doći. Nada mora uzeti u obzir našu ograničenu sposobnost utjecanja na događaje.

Čak i godine truda mogu ostati bez rezultata. Mislim da to možemo priznati, a ipak pronaći dovoljno razloga da nastavimo. Imati svrhu daje neizvjesnoj budućnosti određenu strukturu. Daje nam osjećaj da ipak donekle utječemo na ono što će se dogoditi.

Member of United Media - Copyright 2026